

ב מ ד ב ר

ונסע אהל מועד מחנה הלויים בתוך המחנות (ב' יז).

מכיון שהתורה מונחת בארון שבאהל מועד, צריך האהל מועד להיות תמיד „בתוך“ המחנות, באמצע, לא קרוב ביותר לאחד ולא רחוק ביותר מהשני, כמו שהכימה באמצע בית הכנסת, וכמו שעץ החיים הי' נסוע „בתוך“ הגן, כתרגומו במציעות גינתא. גם התורה היא עץ חיים, והכל צריכים להתרכז מסביבה והיא בתוך, ואתיא כמ"ד כעין תיבה היו מהלכים.

ויען כי תוצאות חיים מהלב, לכן מקומו באמצע הגוף, ושולח הדם, הוא הנפש, לכל אברי הגוף בשוה, וכולם יונקים ממנו, ומכל משמר נצור לבך א).

(עיין בפ' בראשית, עה"כ ועץ החיים בתוך הגן, ובפ' תרומה עה"כ ועשו ארון עצי שטים)

נ ש א

ואיש את קדשיו לו יהיו, איש אשר יתן לכחן לו יהי'. (ה' י).

כל איש ואיש מפעולותיו שעושה מאומה לא ישא בעמלו, ורק עניני הקדושה שקיים בגופו בעודו בחייו, המה יהיו לו לנצח אתו בחבורתו, ולא כהיצה"ר וכת דילי', שהמה נראים לו לאדם לאוהבים ומתחברים עמו לפי שעה, ובעת דחקו נפרדים מעליו.

ומשלו במדרש ע"ז, משל לאדם שהיו לו שלשה חברים, האחד אוהבו מאד, השני אוהבו מעט והשלישי לא הי' אוהבו ולא חשבו למאומה. פ"א שלח המלך לקרוא לאותו אדם, וסריסי המלך הכהילו-להביאו לפניו.

מ ע ש י ל מ ל ד

א) ומרן הגאון רשכבה"ג ר' חיים עזר זצ"ל מווילנא, אמר בנאום הפתיחה באספת היסוד של ועד הישיבות, כי תורתנו הק' איננה בור מקוה מים מכונסים, שאפשר לסותמה, מקור מים חיים הנה, ואם אתה סותמו מכאן, הוא פורץ לו דרך ממקום אחר. וכמו שהתורה היא נצחית ולא תשכח מפי זרעו כתיב, כן הוא עמנו המחזיק במעוז התורה נצתי הנהו, וכל כלי יוצר עלינו ועל תורתנו לא יצלה.

התורה היא מקור מים חיים, ואם אתה סותמו מכאן, הוא פורץ לו דרך ממקום אחר. וכמו שהתורה היא נצחית ולא תשכח מפי זרעו כתיב, כן הוא עמנו המחזיק במעוז התורה נצתי הנהו, וכל כלי יוצר עלינו ועל תורתנו לא יצלה.

והי' זה האדם מתירא ואומר, שמא הלשינו עלי לפני המלך ויהרגני, אך לחברי אוהבי, אשר בטחה גפשי בו, ואבקשנו שילך לפני המלך, כדי שימליץ טוב עלי. הלך וקרא לאוהבו הראשון שהי' אוהבו ביותר, ולא אבה ללכת עמו. עזבו והלך בפחי נפש. החליט בנפשו ללכת אל אוהבו השני ולבקש מלפניו ללכת עמו לפני המלך. אמנם הלה הסכים ללכת אתו, אבל לא להכנס אל המלך. הלך אצל השלישי, שלא הי' חושבו לכולם, ובקשו שילך אתו לפני המלך, אחרי אשר ספר לו כל מה שאירע לו עם שני חבריו. א"ל אל תירא, אני אלך אתך ואכנס לפני המלך ואליץ בערך עד שתנצל מידו ולא תאונה אליך רעה. הלך עמו ולמד עליו זכות והצילו.

האוהב הראשון שהי' אוהבו ביותר, הוא הממון, שהביב לו לאדם מאד, עוזבו ביום פטירתו ולא יולך בידו מאומה, שנאמר לא ירד אחריו כבודו. האוהב השני, הם הכנים והקרובים שמלוין לאדם עד הקבר ולאחר שנקבר נפרדים מעליו ועוזבים אותו לנפשו. החבר השלישי שהליץ בעדו והצילו, הם התשובה ומע"ט, שהולכין עמו לאחר פטירתו להליץ בעדו, שנאמר והלך לפניך צדקך. והמלך ששלח אחריו הוא ממ"ת הקב"ה, שאין לפניו משוא פנים ולא מקח שוחד, ולא ינצל אדם מדינו כ"א בתורה ובמע"ט. ע"כ במדרש.

האוהבים היותר נאמנים לאדם, הלא המה קדשיו שלו, המה יהיו אתו בתמידות, המה רעיו, אוהביו ופרקליטיו להליץ עליו לפובה לפני אדון הכל, ועל האדם להרבות אוהבים כאלו בחייו ולהתרועע אתם תמיד אחרי שהם אוהביו נצח.

והכתוב סיים ואמר, איש אשר יתן לכהן לו יהיה, והוא כי מכל הממון שהאדם רוכש בעודו בחייו, לא ישאר לו מאומה ולא לו יהיו בסוף, ורק מה שפור לצדקה וחסד זהו שלו בעצם. אשר יתן לכהן לו יהי', חיינו שאותן המעות הם שלו א).

מ ע ש י ל מ ל ד

א) ופעם הוכיח במישור לאחד האמידים, על אשר לא הפריש מהונו בחייו לעמלי תורה, והגית יתרו לבניו ואמר לו בדרך צחות, כי דוד המלך שבח את זה שאוכל יגיע כפיו בחייו, שנאמר יגיע כפיד כי תאכל, כלומר תאכלם אתה בעצמך, בעודך בחיים, אז אשריך וטוב לך, משא"כ אם תשאיר הונך ועמלך לבניך אחריו, מי יודע החכמים יהיו או סכלים, ואם ישלטו בכל עמלך על פי דרך התורה.

והלא כן מצינו בריש לקיש שהי' תלמיד חבר של ר' יוחנן גיסו, כבב"מ פ"ד א', ובגיטין י"ט א', וברש"י בכתובות פ"ד ב' משמע שהי' שקול כר' יוחנן, ובמותו הגיח רק קבא דמוריקא, וקרי על גפשי ועזבו לאחרים חילם (גיטין מ"ז) הרי שלמד דעת את העם לתקן הכל בעודם בחיים. אשרי אנוש יעשה זאת.

קדש יהיה. (ו' ה')

„זהיה” בגמטריא שלושים, וסתם נזירות ל' יום.
 מזה אפשר לראות, עד כמה גדול כח התורה, שאף על גמטריא
 א' שבתורה שבכתב, נערכו ע"י חז"ל כמה דפים במסכת נזיר.
 והימים הראשונים יפלו... (ו' יב)

האדם חושב, כי הימים שעברו הלכו, הלפו ואינם. אבל האמת
 היא, כי סו"ס יצטרך האדם להפגש את הימים שלו, ואם לוח את היום
 בתורה ובמעשים טובים, אזי לא יבוש להפגש אתו פנים אל פנים.

מעשי למלך

ופעם המשיל סגולת התורה והמצות ביחס להכלי העולם הזה במשל
 גמרץ, לאחד שנסע למדינת אפריקה, לבקש טרף לביתו, והתחיל להתעסק שמה
 במכירת בשר שמן וחלב, שבמדינה ההיא נמכרים ביוקר, מפני החום הגדול
 השורר שם, ואין מרעה לצאן ולבקר.

כעבור שנים, התחילה רעיתו להאיץ בו, כי ישוב לביתו וכי יביא אתו
 עמו להוצאות פרנסת בנותיו שהגיעו לפרקן. ויאמר האיש אל לבו, הן אמנם
 עשיתי כאן, וזה לי לקנות עוד מעט חלב, ואוליך את הסחורה למדינת, ומזה
 ארויח יותר ממה שאביא מעות מזומן או אבנים טובות הנמכרות כאן בזול.
 וכך עשה. הלך וקנה לו כמה מאות „פוד” של חלב, הניחם בתוך תיבות
 סגורות וישלחם אל האניה. ובאותו יום הריץ מכתב לביתו, זו אשתו, שביום
 פלוני יבוא לביתו עם חבילות הרבה של סחורה שקנה, וכי יבואו לקבל פניו
 בנמל.

ובהחפזו אל הספינה, נגש אליו סוחר אבנים טובות ומרגליות, וידבר על
 לבו לקנות טבעת עם אבן טובה מתנה לאשתו ונזמי זהב בשביל בתו. והנה
 מתחלה סרב הלה לקנות, והשיב אמרו לסוחר: „הנך רואה בעיניך תיבות
 החלב שהעמסתי על האני, וכי הוצאתי ע"ז כל מעותי”. אבל לבסוף נעתר לו,
 ויקנה ממנו את המתנות הטובות במחיר מועט וירד אל האניה.

ויהי בבואו, יצאו כל בני עירו לקראתו לקבל פניו, כי יצא הקול, כי
 נתעשר שם באפריקה עושר רב, וכי הביא אתו את עשרו, ובני משפחתו חכו
 בכליין עינים לראותו. ויהי אחרי אשר עלה ליבשה, התחילו להוריד מהאניה
 את תיבות החלב שנתקלקל כבר ועלה באשו ולא יכול העם לסבול את ריח
 הסרחון מהחלב שנתעפש מרוב הדרך, עד שלא הי' ראוי למאומה, ואפילו
 לתעשיית בורית. אשתו שראתה כל זאת, התחילה לצעוק במר נפשה: שוטה
 שבעולם! כלום שכחת, כי כאן בעירתנו, החלב הזה נמכר בזול גדול? הי' לך
 למכור הכל שם באפריקה בכסף תועפות ולהביא הנה את הכסף או אבנים טובות
 ומרגליות שנמכרים שם בזול, ומאין נקח עתה לפרנסת בנותינו שהגיעו לפרקן,
 אחרי שהשקעת כל הונך ב„סחורה” הזאת.

ויכלם האיש, ומרוב עגמת נפש לא הי' יכול לפתוח פיו, איך זה הסכיל
 להוציא את כל אשר קמץ וחסך משך שנים רבות בסחורה נפסדת ונרקבת, תחת
 אשר הי' יכול להתעשר עושר רב בקניית אבנים טובות ומרגליות.

וזהו שאמר נעים זמרות ישראל, מי האיש החפץ חיים, „אוהב ימים לראות טוב“ פרושו, כי אוהב הוא את הימים, לעשות בהם טוב או אשרי וטוב לו, כי לא יתכייש להפגש זאת אותם הימים, שעשה בהם טוב בימי חלדו ב).
 יברכך ד' וישמרך. (ו' כד)

וברש"י מדברי רז"ל, יברכך שיתכרכו נכסיך, וישמרך, שלא יבואו עליך שוודים ליטול ממונך. אם האב נותן לבנו מתנת, בעין יפה הוא נותן וכלב טוב, ומייעץ לבנו, איך להתנהג עם הממון שלא ילך לאבוד, אלא אדרכה יתרבה יותר ויותר.

מ ע ש י ל מ ל ד

סוף דבר הי, כי... מכה את הטבעת עם אבן הטובה ונזמי הזהב שקנה בעלה בחפזון בירדו אל האניה, ומהם התפרנסה המשפחה כולה זמן רב. כן הדבר עם האדם. בבואו אל העולם הזה חושב בנפשו, כי העסק היותר טוב הוא לקנות שומן לגופו, להאכילו ולהשקותו, ואינו שם לב לרכישת האבנים הטובות והמרגליות הנמכרות כאן בזול, היינו תורה ומצות. ובהגיע יומו לעזוב את זה העולם ולשים לדרך פעמיו, הוא לוקח אתו עמו את תיבות השומן אל קברו. אולם במשך הזמן הוא סגל לו מעט מצות ג"כ בתפלה בצבור, ובהחזקת לימדי תורה, נותנים לו אח"כ מעט מתענוגי העוה"ב ג"כ. אבל לבו עליו דוי, על שהחליף עולם עומד בעולם עובר, והי' יכול לקנות בזה העולם אבנים טובות ומרגליות לאלפים ולרכבות בזול גדול ולהכין לו צדה לדרך...

ב) בברכת א' נשמה שנתת בי „ולהחזירה“ בי לעתיד לבוא, הי' מדגיש את המלה „ולהחזירה“ שנכתבה במפיק הא, כלומר אותה הנשמה בעצמה שנתנה לו לאדם כשירד לזה העולם, אותה הנשמה בעצמה יחזירו לו לעתיד לבוא, אותה ולא אחרת. וא"כ מהראוי להשגיח עלי' שלא תהי' פגומה.

והי' מצר מאד על אותם האנשים המבלים את עתותם הפנויות בבטלה ובשחוק ובקריאת עתונים. הוא הי' אומר, מכל חמודי העולם, האוצר היותר נכבד הוא: העת, ויפה שעה אחת בתשובה ומע"ט בעוה"ז, וכמה משתדלים בני אדם להציל את החולה, אפילו אם יאריכו חייו רק לשעות, ולו חכמו ישכילו זאת בני הישיבה לבלי לבלות זמנם היקר מכל לבטלה, כי השעה העוברת א"א להשיבה, וימי האדם ושעותיו ספורים ומוגבלים.

וכה היו דבריו לתלמידיו: מה תמצאו בעתונים הללו שאתם קוראים בכל יום, רק צרות ופורעניות, ואין בידינו להושיע! יודע אני גם מבלעדי זאת, כי אין העולם הזה מקום של נחת רוח, ככתוב, הוד והדר לפניו — שמה בשמי שמיא, עז וחזקה במקומו, במקומו ולא במקומו, אנו לא באנו אל העולם אלא להשלים חוקנו, כל אחד לפי ערכו, כמו שמיועד לנו מאת ההשגחה העליונה.

ואם כי הי' חס אפילו על רגע אחד שלא ילך לבטלה, אבל הי' מחבב